

УДК 343.98

DOI 10.33244/2617-4154.4(21).2025.173-186

Г. Л. Чигрина,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет
email: 05071961gl@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-4546-0145

ОРГАНИ ПРАВОПОРЯДКУ ЯК СКЛАДОВА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ УКРАЇНИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМИ

У статті розглянуто практичні аспекти реформування органів правопорядку як складової сектору безпеки й оборони України; термінологічні розбіжності та колізії, які виникають під час використання термінів «правоохоронні органи», «органи правопорядку», «органи охорони правопорядку»; зарубіжний досвід правоохоронної діяльності та функціонування окремих правоохоронних органів; національне законодавство щодо системи органів правопорядку та їхнього функціонального призначення як складової сектору безпеки й оборони в Україні.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновки про те, що термін «правоохоронні органи» є академічним (науковим), родовим (узагальнюючим) поняттям щодо всіх державних органів виконавчої влади, наділених правоохоронними й правозастосовними функціями. Терміни «органи охорони правопорядку» та «органи правопорядку» є повністю взаємозамінними.

Основні функції органів правопорядку України наразі конституційовані (ст. 131-1 Конституції України). Організація та порядок діяльності кожного органу правопорядку повинні визначатися законом.

Реформування органів правопорядку як складової сектору безпеки і оборони України відповідає вимогам часу, оскільки саме їхня діяльність безпосередньо пов'язана з обмеженням конституційних прав людини, втручанням до сфери приватності (приватного життя), застосуванням заходів примусу тощо.

Зазначено, що ухвалення базового закону, який закріпив би систему правоохоронних органів України, визначав загальні принципи, завдання, статус і ключові функції діяльності правоохоронних органів (органів правопорядку, органів охорони правопорядку), дало б змогу вирішити термінологічні розбіжності та ліквідувало колізії, які виникають під час використання термінів «правоохоронні органи», «органи правопорядку», «органи охорони правопорядку».

Ключові слова: правоохоронні органи, органи охорони правопорядку, органи правопорядку, сектор безпеки і оборони, функціональне призначення.

Постановка проблеми. Сучасна концепція реформування системи органів правопорядку як складової сектору безпеки і оборони України базується на принципах верховенства права, прозорості, підзвітності суспільству та захисту прав людини і громадянина.

За визначенням Генерального прокурора України А. Костіна, до стратегічних пріоритетів реформування органів правопорядку вналежить:

1. Дієвість та ефективність органів правопорядку й прокуратури як невід'ємної складової сектору безпеки і оборони, в межах якого вони забезпечують національну безпеку України, зокрема громадську безпеку й порядок, протидію злочинності з урахуванням стратегічних цілей і, відповідно до стандартів прав людини, основних прав і свобод, а також принципів гендерної рівності.

2. Послідовна кримінальна політика, пріоритетом якої є запобігання злочинності, невідворотність відповідальності, захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення інтересів потерпілого.

3. Оперативність кримінального провадження з дотриманням міжнародних стандартів і принципу верховенства права.

4. Система управління, що орієнтована на результат відповідно до встановлених пріоритетів.

5. Комплексна цифрова трансформація.

6. Відкритість, прозорість, підзвітність, незалежність і політична нейтральність [1].

Отже, враховуючи викладене, реформа передбачає перехід від каральної моделі до сервісної, де пріоритетом є профілактика злочинності, цифровізація послуг, демілітаризація та підвищення професіоналізму через конкурсні відбори.

Мета статті. Враховуючи зарубіжний досвід правоохоронної діяльності, уточнити зміст термінів «правоохоронні органи», «органи правопорядку» й «органи охорони правопорядку», визначити систему органів правопорядку та їхнє функціональне призначення як складової сектору безпеки й оборони в Україні.

Виклад основного матеріалу. Утворення ефективної системи органів правопорядку (органів охорони правопорядку, правоохоронних органів) базується на переході правоохоронної діяльності України від пострадянської репресивної моделі до сервісно-орієнтованої служби, спрямованої на захист прав людини, громадської безпеки, законності та правопорядку.

Наявні термінологічні розбіжності та колізії, що виникають під час використання термінів «правоохоронні органи», «органи правопорядку», «органи охорони правопорядку», зумовлюють необґрунтовані обмеження конституційних прав людини, безпідставні втручання до сфери приватності та непропорційне застосування заходів примусу суб'єктами правоохоронної діяльності.

Акцентуючи увагу на практичних аспектах використання термінів «правоохоронні органи», «органи правопорядку» й «органи охорони правопорядку», з метою уточнення їхнього змісту, визначення системи органів правопорядку та їх функціонального призначення як складової сектору безпеки й оборони в Україні нами був вивчений зарубіжний досвід організації правоохоронної діяльності [3–7].

Так, термін «правоохоронні органи» (англ. – law enforcement agencies (LEA)) є найбільш вживаним та офіційним терміном. Як свідчить практика використання юридичної термінології у сфері протидії злочинності на міжнародному рівні, у разі підготовки документа, який надходитиме до Сполучених Штатів Америки чи міжнародних організацій, використовується термін «law enforcement agencies».

«Органи охорони правопорядку» (англ. – law enforcement bodies / agencies) зазвичай перекладається так само, як і термін «правоохоронні органи», оскільки в англійській мові «law enforcement» уже містить функцію охорони порядку.

«Органи правопорядку» з червня 2016 року вважається конституційним терміном в Україні [11], перекладається англійською мовою як «Law enforcement authorities» у тих випадках, коли необхідно підкреслити владні повноваження органів (органу) правопорядку.

Аналіз законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку (органів охорони правопорядку; правоохоронних органів) окремих держав (зарубіжний досвід) і практики застосування в правоохоронній діяльності зазначених термінів показав, що вони ідентичні за своїм смисловим змістом та взаємозамінні. Ефективна система державних органів правопорядку у провідних країнах формується за функціональним призначенням правоохоронних органів (органів охорони правопорядку; правоохоронних органів) [2].

Кодексом Сполучених Штатів Америки (далі – США) органи правопорядку визначаються через їхнє функціональне призначення. У статті 10534 розділу 34 Кодексу Сполучених Штатів надано визначення *органів правопорядку* (LAW ENFORCEMENT AGENCIES, LEA) як органів держави, штату, уповноважених законом або нормативно-правовим актом Уряду здійснювати запобігання кримінальним правопорушенням (порушенням кримінального законодавства), їх виявлення, розслідування, переслідування осіб, які вчинили такі правопорушення, та/або нагляд за такою діяльністю [3].

Водночас у США відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би комплексно врегулював діяльність органів правопорядку. Натомість діяльність таких органів регламентується окремими законами, правилами тощо [2, с. 37].

Координація діяльності та забезпечення співпраці між органами правопорядку на федеральному, місцевому рівнях, а також на рівні штатів у США здійснюється Координаційними комітетами органів правопорядку [2, с. 46].

В Австралії діє розгалужена система органів правопорядку, яка охоплює певні спеціалізовані державні інституції. Основним актом законодавства, який регулює сферу діяльності органів правопорядку, є Федеральний закон Австралії «Про правоохоронні органи»: Law Enforcement (AFP Professional Standards and Related Measures) Act 2006124 [4].

Австралійська модель органів правопорядку передбачає їх активну функціональну діяльність на трьох рівнях: федеральному, штату / території та місцевому. Система органів правопорядку Австралії містить органи правопорядку та державні органи, уповноважені здійснювати функціональну діяльність з охорони громадського правопорядку, гарантування законності, забезпечення національної безпеки, захисту прав та свобод людини [2, с. 54].

Систему органів правопорядку Фінляндії складають: поліція, митна служба та прикордонна служба. Їхня діяльність координується Міністерством внутрішніх справ і Міністерством фінансів. Правовою основою координації та взаємодії органів правопорядку у Фінляндії є Закон «Про співпрацю між поліцією, митною та прикордонною службами» № 687147. Проте на законодавчому рівні в державі відсутнє визначення терміна «орган правопорядку» [5].

У Польщі існує досить розгалужена та скоординована система органів правопорядку. Водночас всі органи правопорядку в рамках встановленої їх статутними законами компетенції та передбачених Кримінально-процесуальним кодексом Республіки Польща [6] повноважень мають право проводити підготовче провадження й досудове розслідування кримінальних правопорушень. Правоохоронні органи Польщі здійснюють чітку комплексну взаємодію між собою та функціонують у тісних консолідованих зв'язках і відносинах з органами виконавчої влади й місцевого самоврядування воєводств [2, с. 69].

Основним актом законодавства, який регламентує сферу діяльності органів правопорядку Естонії, з 2014 року є Закон «Про громадський порядок» (далі – Закон). Стаття 2 цього Закону встановлює, що правоохоронна діяльність означає запобігання загрозам громадському порядку та усунення будь-яких правопорушень. Охорона правопорядку й забезпечення громадської безпеки є першочерговим обов'язком уповноважених посадових осіб того чи іншого органу правопорядку Естонії [7].

Терміни «органи правопорядку» та «правоохоронні органи», які застосовуються в законодавстві Естонії, за своїм смисловим змістом є ідентичними [2, с. 70].

Стаття 6 Закону визначає, що органом правопорядку є орган чи юридична особа, уповноважена законом або нормативно-правовим актом здійснювати функцію у сфері державного нагляду [2, с. 70].

Особливістю естонської моделі органів правопорядку є те, що в ній відсутня розгалужена мережа таких органів, їхня діяльність здійснюється під виключною егідою Міністерства внутрішніх справ Естонії. Функціональні завдання цих органів чітко деталізовані у спеціальних законодавчих актах, а також дублюються у відомчих статутах кожного органу [2, с. 74].

З викладеного робимо висновок: зарубіжний досвід правоохоронної діяльності свідчить про врахування державами національних традицій під час формування системи органів правопорядку та визначення їхнього функціонального призначення.

Реформування правоохоронних органів України, відповідно до стандартів, моделей, норм та правил Європейського Союзу (далі – ЄС), також повинно здійснюватися з урахуванням національних традицій, особливостей історичного становлення та розвитку правоохоронних органів (органів правопорядку) нашої держави. Не все, що напрацьовано вітчизняною правоохоронною системою, підлягає ліквідації, зміні та/чи реорганізації. Так, невдалим досвідом, на нашу думку, стала ліквідація податкової міліції та втрата переважної більшості фахівців, які мали досвід оперативно-розшукової й слідчої діяльності щодо протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим у сфері господарської діяльності, обігу фінансів, зокрема оподаткування та бюджетної сфери, шахрайства з фінансовими ресурсами, банківської діяльності тощо.

Крім вивчення практичних аспектів правоохоронної діяльності окремих держав, нами були проаналізовані погляди науковців, які внесли свій вклад в удосконалення правоохоронної діяльності органів правопорядку України.

Так, ще в грудні 2012 року В. Я. Тацій, як голова комісії Конституційної Асамблеї з питань правоохоронної діяльності, наголошував на важливості виокремлення *органів охорони правопорядку* із загального масиву правоохоронних органів держави, «...оскільки саме їх діяльність безпосередньо пов'язана з обмеженням конституційних прав людини, втручанням до сфери приватності, застосуванням заходів примусу» [8].

Вчений, враховуючи термінологічні розбіжності, які наявні як у наукових працях, так і в чинному законодавстві, дійшов висновку про потребу в систематизації всіх правоохоронних органів і про доцільність використання поняття «правоохоронні органи» як суто наукового й узагальнюючого [8].

На нашу думку, пропозиція В. Я. Тація щодо поділу правоохоронних органів на три групи та визначені критерії поділу є найбільш вдалим порівняно з пропозиціями інших дослідників.

Так, на думку науковця, перша група – це *органи охорони правопорядку*. Порівняно з іншими правоохоронними органами, як державні органи виконавчої влади, вони мають три відмінні особливості. По-перше, правоохоронна функція цих органів є основною, і вони здійснюють повноваження, спрямовані на захист прав, свобод людини та охорони правопорядку. По-друге, ці органи мають право легального застосування примусу до людей. По-третє, у своєму складі вони мають озброєні формування [8].

До переліку органів охорони правопорядку науковець пропонував додати насамперед органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, органи військової служби правопорядку, органи митної служби, податкової служби, пенітенціарної служби, прикордонної служби, Управління державної охорони. Але застерігав, що, залежно від того, як буде найближчим часом розвиватися законодавство стосовно цих органів влади в нашій державі, до переліку органів охорони правопорядку можуть не долучитися органи податкової служби й органи митної служби.

Друга група – це контрольні органи виконавчої влади.

Третя група – органи охорони Конституції України та державного контролю [8].

2024 року пропозицію В. Я. Тація щодо поділу правоохоронних органів на три групи та виділення *органів охорони правопорядку* в окрему групу було підтримано авторами Наукової концепції законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку України (далі – концепція) [2], запропонованої дослідницькою службою Верховної Ради України (далі – дослідницька служба), і пропонувалося до групи органів охорони правопорядку долучити: органи внутрішніх справ, Службу безпеки України, органи Військової служби правопорядку, органи митної, податкової, пенітенціарної та прикордонної служб, Управління державної охорони.

Порівняння запропонованого 2012 року В. Я. Тацієм переліку органів охорони правопорядку та наведений дослідницькою службою перелік 2024 року дає змогу зробити висновки про те, що: 1) законодавство у сфері правоохоронної діяльності вдосконалюється; 2) функціональне призначення правоохоронних органів, зокрема органів

охорони правопорядку (органів правопорядку), законодавцем уточнюється з урахуванням вітчизняного досвіду, але відповідно до стандартів та кращих світових практик; 3) враховуючи тенденції розвитку законодавства, органи податкової та митної служби авторами концепції пропонується внести до системи органів охорони правопорядку (органів правопорядку), що, на нашу думку, є прогресивним.

Як обґрунтування цього висновку, проаналізуємо законодавче забезпечення реформування правоохоронної системи в нашій державі загалом та органів охорони правопорядку (органів правопорядку, правоохоронних органів), зокрема, за останні роки [2, с. 76].

Так, системна реформа правоохоронних органів в Україні розпочалася з набранням чинності Указу Президента України від 11 травня 2023 року № 273, яким було затверджено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (далі – Комплексний стратегічний план) [9].

Водночас у назві Указу та в його тексті Президентом України застосовується термін «органи правопорядку», у заключних положеннях документа зазначено, що Комплексний стратегічний план застосовується, зокрема, до Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Служби безпеки України та Державної митної служби України. Вважаємо, наведено перелік «органів правопорядку», які, з одного боку, разом з органами прокуратури є складовою єдиною правоохоронною системою України, а з іншого, як і прокуратура, враховуючи їхні специфічні функції, – частиною сектору безпеки й оборони України.

Але проаналізувавши зміст закону про національну безпеку України, зокрема склад сектору безпеки й оборони, нами було встановлено, що термін «органи правопорядку» законодавець не використовує. Сектор безпеки й оборони України утворюють чотири взаємопов'язані складові: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки й оборони визначаються законодавством України (стаття 12. Склад сектору безпеки і оборони) [10].

До складу сектору безпеки й оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику (стаття 12. Склад сектору безпеки і оборони) [10].

Наведений перелік державних органів дає змогу зробити висновок, що окремі «органи правопорядку», які входять до сектору безпеки й оборони за своїм функціональним

призначенням, залежно від ситуації, можуть виконувати завдання і як «сили безпеки», і як «сили оборони».

Інші державні органи та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони.

Цей підхід синхронізується і з положеннями Конституції України. Так, 2016 року Основний Закон нашої держави доповнено статтею 131-1, де зазначено, що в Україні діє прокуратура, яка, серед іншого, здійснює організацію та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення, відповідно до Закону, інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями *органів правопорядку* [11].

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом про прокуратуру, який був ухвалений 2014 року, але впродовж періоду реформування правоохоронної системи України неодноразово змінювався та доповнювався новими статтями. Однак пункт 3 статті 2 (Функції прокуратури – «3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;») залишається незмінним з 2014 року. За цими критеріями можна також виокремлювати «органи правопорядку» із загальної системи правоохоронних органів [12].

Винятковий перелік органів правопорядку, оперативні підрозділи яких провадять оперативно-розшукову діяльність, визначений законом про оперативно-розшукову діяльність [13], а таких, які здійснюють досудове розслідування (дізнання, досудове слідство) під час кримінального провадження, міститься в статті 216 (Підслідність) чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [14].

Так, правом здійснювати оперативно-розшукову діяльність законодавець наділяє *оперативні* підрозділи: Національної поліції – оперативні підрозділи кримінальної та спеціальної поліції; Державного бюро розслідувань – оперативні підрозділи, оперативно-технічні, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки; Служби безпеки України – оперативні підрозділи Центрального управління, регіональних органів та органів військової контррозвідки; Служби зовнішньої розвідки України – оперативні підрозділи агентурної розвідки, оперативно-технічні, власної безпеки; Державної прикордонної служби України – розвідувальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (оперативний підрозділ агентурної розвідки, оперативно-технічний, власної безпеки), підрозділи забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшукові та оперативно-технічні; Управління державної охорони – підрозділ оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативні, оперативно-технічні, власної безпеки; Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічні, внутрішнього контролю; Бюро економічної безпеки України – підрозділи детективів, оперативно-технічні підрозділи [13].

Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами заборонено (стаття 5. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») [13].

Здійснювати досудове розслідування (дівання, досудове слідство) у кримінальному провадженні мають право: слідчі органів Національної поліції; слідчі органів безпеки; детективи органів Бюро економічної безпеки; слідчі органів Державного бюро розслідувань; детективи Національного антикорупційного бюро України (стаття 216 КПК України) [14].

Візуалізація (таблиця 1) наведених переліків правоохоронних органів дає змогу зробити такі висновки:

1. Усі органи правопорядку (органи охорони правопорядку) за своїм функціональним призначенням є правоохоронними органами.

2. Терміни «органи правопорядку» та «органи охорони правопорядку» є взаємозамінними у всіх випадках їхнього практичного застосування.

3. До сектору безпеки й оборони, як його частина, внесені не всі органи правопорядку, які уповноважені здійснювати досудове розслідування, проводити процесуальні дії та оперативно-розшукові заходи у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, враховуючи їх функціональне призначення, а тільки ті, які *фактично забезпечують правопорядок*.

4. Враховуючи, що кримінальне провадження – це досудове розслідування й судове провадження, а також процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 10 ст. 3 КПК України) [14], органами правопорядку є всі органи, які уповноважені здійснювати досудове розслідування, проводити процесуальні дії та оперативно-розшукові заходи у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Такий підхід не входить у протиріччя з положеннями Конституції України щодо функціонального призначення органів правопорядку.

Таблиця 1

Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки: Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. (Заключні положення Указу)	Кримінальний процесуальний кодекс України (стаття 216. Підслідність)	Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» (стаття 5. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність)	Закон України «Про національну безпеку України» (стаття 12. Склад сектору безпеки і оборони)
--	--	--	--

Чигрина Г. Л. Органи правопорядку як складова сектору безпеки й оборони України: практичні аспекти реформи

<ul style="list-style-type: none"> – Міністерство внутрішніх справ України; – Національна поліція України; – Державна прикордонна служба України; – Державне бюро розслідувань; – Бюро економічної безпеки України; – Служба безпеки України; – Державна митна служба України 	<ul style="list-style-type: none"> – Національна поліція України – (слідчі органів поліції); – Служба безпеки України – (слідчі органів безпеки); – Бюро економічної безпеки України – (детективи органів Бюро економічної безпеки); – Державне бюро розслідувань – (слідчі органів державного бюро розслідувань); – Національне антикорупційне бюро України – (детективи Національного антикорупційного бюро України) 	<ul style="list-style-type: none"> – Національна поліція України – (оперативні підрозділи кримінальної та спеціальної поліції); – Державне бюро розслідувань – (оперативні підрозділи, оперативно-технічні, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки); – Служба безпеки України – (оперативні підрозділи Центрального управління, регіональних органів та органів військової контррозвідки); – Служба зовнішньої розвідки України – (оперативні підрозділи агентурної розвідки, оперативно-технічні, власної безпеки); – Державна прикордонна служба України – (розвідувальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (оперативний підрозділ агентурної розвідки, оперативно-технічний, власної безпеки), підрозділи забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розушкві та оперативно-технічні); – Управління державної охорони – (підрозділ оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів); – Державна кримінально-виконавча служба України – (оперативні підрозділи); – розвідувальний орган Міністерства оборони України – (оперативні підрозділи, оперативно-технічні, власної безпеки); – Національне антикорупційне бюро України – (підрозділи детективів, оперативно-технічні, внутрішнього контролю); – Бюро економічної безпеки України – (підрозділи детективів, оперативно-технічні підрозділи) 	<ul style="list-style-type: none"> – Міністерство оборони України; – Збройні Сили України; – Державна спеціальна служба транспорту; – Міністерство внутрішніх справ України; – Національна гвардія України; – Національна поліція України; – Державна прикордонна служба України; – Державна міграційна служба України; – Державна служба України з надзвичайних ситуацій; – Служба безпеки України; – Антитерористичний центр при Службі безпеки України; – Служба судової охорони; – Управління державної охорони України; – Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; – Апарат Ради національної безпеки і оборони України; – розвідувальні органи України; – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику
--	---	--	---

Джерело: сформовано автором.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок про те, що в заключних положеннях Указу Президента України щодо реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки й оборони України наведено перелік органів правопорядку. Водночас зазначені й органи прокуратури як правоохоронні органи, які безпосередньо здійснюють нагляд за діяльністю органів правопорядку під час вирішення ними поставлених завдань.

Детальний перелік завдань, заходів, якісних і кількісних показників, очікуваних результатів подальшого реформування органів правопорядку та прокуратури відображено в плані заходів, затвердженому на виконання Комплексного стратегічного плану, який підлягає періодичній актуалізації.

Уряд зі свого боку забезпечує практичну реалізацію цього плану. Тому 23 серпня 2024 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 792-р затвердив відповідний план заходів: «Це деталізований документ, який містить конкретні завдання, індикатори та очікувані результати. Ці кроки не лише відповідають європейським очікуванням, а й втілюють суспільний запит на безпеку, справедливість і нову якість державного управління» [15].

Пріоритетними серед таких змін є гарантування прав і свобод людини та громадянина, а також подальша розбудова демократичної держави, у якій неухильно забезпечується верховенство права. Водночас поглиблюється потреба в прискоренні цифровізації, забезпеченні максимальної оперативності й результативності роботи в державному секторі. Цей запит є більш ніж релевантним і для системи органів правопорядку, які повинні посилити свій стратегічний та операційний потенціал з метою належного виконання функцій, визначених законодавством України [2].

Зміни в системі органів правопорядку мають бути комплексними і стосуватися всіх аспектів їх функціонування: від підготовки та добору високопрофесійних співробітників на службу до забезпечення ефективності функціонування системи з урахуванням міжнародних стандартів, зокрема, підзвітності та прозорості. Корупційні та інші ризики потрібно надалі мінімізувати, зокрема через посилення механізмів демократичного цивільного контролю за процесом ухвалення рішень. Водночас загальною метою реформування органів правопорядку є вдосконалення їхніх ціннісних орієнтирів, організаційної культури, структури управління, законодавчого регулювання, зокрема з урахуванням потреб правозастосовної практики [2].

Основними пріоритетами повинні стати забезпечення верховенства права, запобігання та протидія злочинності з неухильним дотриманням прав людини, зокрема гендерної рівності; посилення гарантій незалежності, розвиток міжнародного співробітництва, зокрема через розширення міжвідомчої взаємодії, а також підвищення ефективності виконання органами правопорядку та прокуратури покладених на них функцій, покращення взаємодії між собою та зі складовими сектору безпеки й оборони [2].

Демократично керована, підзвітна, компетентна, дієва та результативна система органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України слугуватиме передумовою для стабільного розвитку держави й суспільства через підвищення рівня державної та громадської безпеки, допоможе забезпечити більшу підзвітність державних інституцій і ефективніше використання ресурсів, сприятиме зміцненню суспільної довіри, а також підвищуватиме інвестиційну привабливість України [2].

Висновки. Термін «правоохоронні органи» є академічним (науковим), родовим (узагальнюючим) поняттям щодо всіх державних органів виконавчої влади, наділених правоохоронними та правозастосовними функціями.

Терміни «органи охорони правопорядку» та «органи правопорядку» є повністю взаємозамінними.

Основні функції органів правопорядку України конституювані (стаття 131-1 Конституції України). Організація та порядок діяльності кожного органу правопорядку повинні визначатися законом.

Реформування органів правопорядку як складової сектору безпеки й оборони України відповідає вимогам часу, оскільки саме їхня діяльність безпосередньо пов'язана з обмеженням конституційних прав людини, втручанням до сфери приватності (приватного життя), застосуванням заходів примусу тощо.

Базовий закон, який би закріпив систему правоохоронних органів України, визначає загальні принципи, завдання, статус та ключові функції діяльності правоохоронних органів (органів правопорядку, органів охорони правопорядку), на нашу думку, вирішив би термінологічні розбіжності й ліквідував колізії, які виникають під час використання термінів «правоохоронні органи», «органи правопорядку», «органи охорони правопорядку».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костін А. Головна мета органів правопорядку – щоб людина дійсно відчувала себе в безпеці та розраховувала на механізми відновлення справедливості. 2023. 11 січня. URL : <https://surl.li/crccgi>
2. Наукова концепція законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку України / Дослідницька служба Верховної Ради України. 2024. 128 с. URL : <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33251.pdf>
3. 34 USC 10534: James Guelff and Chris McCurley Body Armor Act of 2002. URL : <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title34-section10534&num=0&edition=prelim>
4. Law Enforcement (AFP Professional Standards and Related Measures) Act 2006. URL : <https://www.legislation.gov.au/C2006A00084/asmade/text>
5. Act on cooperation between the police, Customs and the Border Guard 11.9.2009/687. URL : <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090687>
6. Kodeks postępowania karnego 06.06.1997. URL : <https://lexlege.pl/kodeks-postepowania-karnego>
7. Korrakaitseadus 23.02.2011. URL : <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015207>
8. Тацій В. Я. Доповідь Комісії з питань правоохоронної діяльності щодо визначення поняття та системи правоохоронних органів. URL : <https://surl.lu/bgnlzl>
9. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

10. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

11. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n99>

12. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (із змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

13. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

14. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

15. Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 року № 792-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-spriamovanykh-na-vykonannia-komple-a792r>

REFERENCE

1. Kostin A. Holovna meta orhaniv pravoporiadku – shchob liudyna diisno vidchuvala sebe v bezpetsi ta rozrakhovuvala na mekhanizmy vidnovlennia spravedlyvosti. 11.01.2023. URL : <https://surl.li/crccgi>

2. Naukova kontseptsiiia zakonodavchoho zabezpechennia diialnosti orhaniv pravoporiadku Ukrainy / Doslidnytska sluzhba Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2024. 128 s. URL : <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33251.pdf>

3. 34 USC 10534: James Guelff and Chris McCurley Body Armor Act of 2002. URL : <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title34-section10534&num=0&edition=prelim>

4. Law Enforcement (AFP Professional Standards and Related Measures) Act 2006. URL : <https://www.legislation.gov.au/C2006A00084/asmade/text>

5. Act on cooperation between the police, Customs and the Border Guard 11.9.2009/687. URL : <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090687>

6. Kodeks postępowania karnego 06.06.1997. URL : <https://lexlege.pl/kodeks-postepowania-karnego>

7. Korraikaitseadus 23.02.2011. URL : <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015207>

8. Tatsii V. Ya. Dopovid Komisii z pytan pravookhoronnoi diialnosti shchodo vyznachennia poniattia ta systemy pravookhoronnykh orhaniv. URL : <https://surl.lu/bgnlzl>

9. Pro Kompleksnyi stratehichnyi plan reformuvannia orhaniv pravoporiadku yak chastyny sekтору bezpeky i oborony Ukrainy na 2023–2027 roky : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11 travnia 2023 roku № 273/2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

10. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII (zi zminamy ta dopovnenniamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

11. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) : Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 roku № 1401-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n99>

12. Pro prokuraturu : Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2014 roku № 1697-VII (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

13. Pro operatyvno-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18 liutoho 1992 roku № 2135-XII (zi zminamy i dopovnenniamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

14. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI (zi zminamy i dopovnenniamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

15. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv, spriamovanykh na vykonannia Kompleksnoho stratehichnoho planu reformuvannia orhaniv pravoporiadku yak chastyny sektoru bezpeky i oborony Ukrainy na 2023–2027 roky : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 serpnia 2024 roku № 792-r. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-spriamovanykh-na-vykonannia-komple-a792r>

H. L. Chyhyryna. LAW ENFORCEMENT BODIES AS A COMPONENT OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF UKRAINE: PRACTICAL ASPECTS OF REFORM

The article deals with the practical aspects of reforming law enforcement bodies as a component of the Ukrainian security and defense sector; the article studies terminological discrepancies and conflicts that arise when using the terms "law enforcement bodies", "law enforcement agencies", "law enforcement authorities"; foreign experience of law enforcement activities and the functioning of certain law enforcement agencies; national legislation on the system of law enforcement agencies and their functional purpose as a component of the Ukrainian security and defense sector.

The objective of the article is to clarify the meaning of the terms "law enforcement agencies", "law enforcement authorities" and "law enforcement bodies", taking into account foreign experience in law enforcement activities, Also the aim of the article is to define the system of law enforcement bodies and their functional purpose as a component of the security and defense sector in Ukraine.

Based on the results of the study, it was concluded that the term "law enforcement bodies" is an academic (scientific), generic (generalizing) concept for all state executive bodies entrusted with law enforcement and implementing functions.

The terms "law enforcement bodies" and "law enforcement agencies" are completely interchangeable.

The main functions of the law enforcement bodies of Ukraine are currently constitutional (Article 131-1 of the Constitution of Ukraine).

The organization and procedure for the activities of each law enforcement body must be determined by law.

Reforming law enforcement bodies as a component of the security and defense sector in Ukraine meets the requirements of the time, since it is their activities that are directly related to the restriction of constitutional human rights, interference in the sphere of privacy (private life), the use of coercive measures, etc.

It is noted that the adoption of a basic law that would consolidate the system of law enforcement bodies of Ukraine, define the general principles, tasks, status and key functions of the activities of law enforcement bodies (law enforcement agencies, law enforcement authorities), would allow resolving terminological differences and would eliminate the conflicts that arise when using the terms "law enforcement bodies", "law enforcement authorities", "law enforcement agencies".

Keywords: *law enforcement bodies, law enforcement agencies, law enforcement authorities, security and defense sector, functional purpose.*

Стаття надійшла до редколегії 11 листопада 2025 року